

Regeringens åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

Allt utom det som fungerar

Johnny Munkhammar och Nima Sanandaji

TIMBRO

rapport

Regeringens åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

Allt utom det som fungerar

Johnny Munkhammar & Nima Sanandaji

TIMBRO

Timbro, April 2006

ISBN 91-7566-616-2

Timbro, Box 5234, 102 45 Stockholm

tel 08-587 898 00, fax 08-587 898 55

info@timbro.se, www.timbro.se

Innehåll

Inledning (3)

Alla dessa åtgärder (5)

De två största programmen (9)

Fler arbetslösa, färre jobb, fler förtidspensionerade (13)

Avslutande kommentar (16)

Noter (18)

Inledning

Idag presenterar regeringen den så kallade vårbudgeten. Årets hittills viktigaste ekonomisk-politiska dokument innehåller ett antal förslag som påstås syfta till att åtgärda problemet med att allt färre unga får möjlighet att arbeta.

Åtgärdernas namn varierar; plusjobb, anställningsstöd, yrkesutbildning, arbetsmarknadsåtgärder med mera. Men samtliga åtgärder skulle kunna rymmas under rubriken ”Tillfällig sysselsättning för unga subventionerad med skattemedel”.

Detta är en politik som är långt ifrån ny. I själva verket är samtliga förslag mer av samma politik som har bedrivits en längre tid. Varje budgetproposition och vårbudget de senaste tio åren har innehållit omfattande offentliga åtgärder. Utgångspunkten är att unga som grupp behöver politiska sårlosningar för att börja arbeta.

Denna rapport visar hur en växande mängd åtgärder har genomförts, till stor kostnad men inga resultat. Såväl regeringens ministrar som myndigheters utredare har konstaterat att offentligt subventionerade åtgärder för unga inte har fungerat. Tvärtom. Rapporten visar också att situationen har förvärrats tydligt på senare år.

Syftet med rapporten är att visa att det som nu föreslås är mer av samma politik som förr, att utvärderingar och fakta visar hur den har misslyckats och att framhålla att problemen är stora och växer, samt kräver en annan politik för att kunna lösas.

Sveriges ungdomsarbetslöshet är sjätte högst bland EU:s 25 medlemsländer. Med 21,5 procent är den ungefär samma som Frankrikes 23 procent. Den har fördubblats de senaste fem åren. Ungas sysselsättning sjunker.¹ Ökar gör istället antalet förtidspensionerade under 30 och antalet unga på så kallat friår.²

146 000 unga står idag utanför arbetsmarknaden i Sverige. Tror någon att 1 000 plusjobb kan vara lösningen?³

Lina, 24 år, har sökt över tusen arbeten de senaste fem åren och bara fått två av dessa, trots sin universitetsexamen. Hon beskriver sin situation:

”Att vara arbetslös år ut och år in tär så mycket på självförtroendet att man blir deprimerad. Man känner sig helt värdelös – att man inte duger – och börjar tvivla på sin egen förmåga.”⁴

Mellan 1992 och 2004 har 1,4 miljoner personer mellan 18 och 24 års ålder varit arbetslösa. En minoritet av de unga har fått arbete efter att ha deltagit i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Ersättningen i de olika kommunala programmen varierar mellan 8 och 20 kronor i timmen.

Flera av Sveriges grannländer lyckas däremot väl. Irland och Danmark har en ungdomsarbetslöshet som är en knapp tredjedel av den svenska. Arbetsmarknaden i dessa länder präglas av större flexibilitet. Problemet kan lösas – om politikerna vill.

Det är med andra ord lätt att se vad som lyckas och vad som inte gör det. Ändå presenteras idag återigen enbart mer av det som inte har fungerat. Hur länge ska Sveriges unga behöva vänta på chansen att få arbete så de kan bygga en framtid?

Johnny Munkhammar

Programansvarig för "Fria marknader" på Timbro

Nima Sanandaji

VD för tankesmedjan Captus

Alla dessa åtgärder

Socialdemokraterna påpekar på sin hemsida att ungdomsarbetslöshet onekligen är ett problem och de beskriver där i korthet vad de vill göra för att lösa det:

”Allt för många unga saknar jobb. I den senaste lågkonjunktursens spår har antalet arbetslösa med högskoleutbildning ökat. Riskerna är stora att många människor inte får chansen att tillämpa sina kunskaper på arbetsmarknaden. Vi vill därför göra särskilda satsningar på arbetslösa akademiker genom praktikplatser i privata företag och tidigare lagda anställningar inför kommande generationsväxlingar i den offentliga sektorn.”⁵

Den 7 april sammanfattade ungdomsminister Lena Hallengren (s) i en kommentar på ledarsidan i Dagens Nyheter regeringens nya åtgärder, enligt den kommande vårbudgeten, mot ungdomsarbetslösheten. Hon påpekade att ”den socialdemokratiska regeringen har presenterat en rad initiativ för att få fler unga i arbete”. Hon påstod att situationen förbättras, men att ”det är fortfarande alldeles för många unga utan arbete”:

”Därför har vi bl a initierat 1 000 nya plusjobb öronmärkta för ungdomar, 1 000 fler platser i kvalificerad yrkesutbildning, ett anställningsstöd för långtidsarbetslösa unga mellan 20 och 24 år efter sex månader, fler sommarjobb, förstärkt arbetsrätt, en lärlingsutbildning tillsammans med näringslivet, samt navigatorcentrum där kommunernas insatser för unga arbetslösa samordnas. Vi har infört platser på folkhögskolor för dem som saknar en fullföljd gymnasieutbildning. Vi har också utsett en nationell samordnare som ska komma med förslag på hur fler unga ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

Allt detta är led i en långsiktig satsning på att få fler unga i arbete. Utöver de konkreta insatser som regeringen redan har påbörjat så både måste och kommer vi att göra ännu mer. Inget samhälle har råd att inte vidta alla tänkbara, rimliga åtgärder för att göra det möjligt för unga att få utbildning, jobb, bostad och därmed möjlighet att etablera sig som fullvärdiga vuxna.”

En lång rad åtgärder föreslås således. Samtliga kan beskrivas som ”tillfällig sysselsättning för unga subventionerad med skattemedel”. Enligt citatets sista mening ska åtgärder vara ”tänkbara” och ”rimliga” för att vara aktuella. En genomgång av tidigare budgetpropositioner och vårbudgetar visar ett stort antal liknande åtgärder genom åren som tydligen har ansetts vara tänkbara och rimliga⁶:

1997

Under det första halvåret 1997 deltog i genomsnitt cirka 15 000 ungdomar per månad i aktiviteten datortek. Syftet var att arbetslösa ungdomar skulle få lära sig informationshantering och datorer. Investeringen i detta program för bland annat inköp av datorer uppgick under budgetåret 1995/96 till 119 miljoner och under första halvåret av 1997 till 6 miljoner kronor. Under första halvan av 1997 uppgick utbetalningar till deltagarna till 675 miljoner kronor. Kapacitetsutnyttjandet i kursen låg mellan 50–60 procent och andelen som fått arbete efter avslutad datorteksverksamhet var enligt budgetpropositionen 1998 låg.

Av Vårbudgeten 1997 framgår att regeringen hade givit Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och Socialstyrelsen i uppdrag att utarbeta ett förslag i syfte att aktivera och kompetensutveckla arbetslösa ungdomar under 25 år vilka är berättigade till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen.

1998

Regeringen föreslog att en utvecklingsgaranti för arbetslösa ungdomar skulle införas. Förslaget gick ut på att kommunerna gavs möjlighet att erbjuda arbetslösa ungdomar mellan 20–24 år en "aktiverande och utvecklande insats på heltid". Regeringen föreslog att 396 miljoner kronor skulle användas för utvecklingsinsatser. Enligt budgetpropositionen 1999 hade i genomsnitt över 1 300 ungdomar deltagit i programmet per månad under första halvåret 1998.

AMS tilldelades 5 miljoner kronor för att genomföra en informationskampanj för att stimulera arbetsgivare att anställa fler ungdomar under sommaren. Regeringen satsade 100 miljoner skattekrönor under 1998 på att stödja kommunerna i deras arbete med att ordna feriearbete till ungdomar, bland annat genom att stimulera näringslivet att anordna feriearbeten.

I vårpropositionen 1998 framförde regeringen att minst 1 000 ungdomar ska beviljas interpraktikstipendier under budgetåret 1998.

1999

I budgetpropositionen för 1999 diskuterades Europeiska socialfondens "Mål 3-program", som syftade till att slussa in ungdomar på arbetsmarknaden, bekämpa långtidsarbetslöshet och stödja personer som riskerar att utestängas från arbetsmarknaden. Totalt cirka 3 100 miljoner kronor hade avsatts för mål 3.⁷ Från programmets start har cirka 45 000 ungdomar deltagit i mål 3, som är fördelat på 1 300 projekt.⁸ Enligt Budgetpropositionen 2001 deltog bara under 1999 hela 31 000 personer i mål 3 (totalt antal personer, inte bara ungdomar). Även detta år satsades 100 miljoner för att stödja kommunerna med att ordna feriearbete till ungdomar.

2000

Under sommaren 2000 gjordes en särskild offentlig satsning på att skapa 33 000 feriearbeten för gymnasiestuderande ungdomar. Detta framgår av budgetpropositionen 2002. Den 1 augusti 2000 infördes aktivitetsgarantin, som avser individuellt anpassade arbetsmarknadspolitiska aktiviteter för dem som är eller riskerar att bli långtidsinskrivna som arbetslösa. Heltidsaktivitet erbjuds inom 27 månader från arbetslöshetens inledning.

2001

Inför detta budgetår var högkonjunkturen vid sin höjdpunkt – och IT- och telekom utvecklades väldigt starkt. Inga extra åtgärder mot ungdomsarbetslöshet presenterades utöver de program som hade introducerats sedan tidigare, såsom arbetsmarknadspolitiska åtgärder och de största programmen Kommunala Ungdomsprogrammet (KUP) och Ungdomsgarantin (UG), som löpte på som tidigare.

2002

Utvecklingsersättningen till deltagare i ungdomsgarantin höjdes. Detta trots att utredningen "Särskilda ungdomsåtgärder? Om kommunala ungdomsprogrammet och utvecklingsgarantin" från Statskontoret föreslagit att ungdomsgarantin avvecklas. I utredningen ifrågasätts behovet av särskilda ungdomsåtgärder.

2003

Utöver de arbetsmarknadspolitiska program som pågår enligt tidigare inriktning samt tidigare beslutade offentliga åtgärder föreslogs att fler stipendier utdelas för att ungdomar ska finansiera praktikperioder utomlands. Detta trots att färre ansökte om dessa stipendier.

2004

Behovet av att formerna i olika åtgärder för ungdomar kan behöva utvecklas diskuterades i denna budgetproposition. Detta med bakgrund av att en utvärdering av ungdomsgarantin som är "baserad på data från 1997–1998 framkommer inga bevis för att [ungdomsgarantin] förbättrade ungdomarnas utsikter på arbetsmarknaden".

2005

Bland annat föreslogs satsningar på ökad kvalitet inom ungdomsinsatserna, genom att det Kommunala Ungdomsprogrammet (KUP) och Ungdomsgarantin (UG) inleds med vägledning och jobbsökaraktivitet i arbetsförmedlingens regi. Ersättning föreslogs även börja lämnas till ungdomar vid deltagande i vägledning och jobbsökaraktiviteter. Ändring skedde i det kommunala uppföljningsansvaret som ger kommunerna ansvar att hålla sig informerade om vad ungdomar under 20 år som saknar gymnasieutbildning har för sysselsättning.

I vårbudgeten 2005 står det att 500 nya utbildningsplatser vid folkhögskolorna temporärt skulle inrättas för långtidsarbetslösa ungdomar. Under 2005 skulle därför 30 miljoner kronor omprioriteras för folkhögskolestudier för långtidsarbetslösa ungdomar.

2006

Regeringens sysselsättningspaket i budgetproposition för 2006 innehöll bland annat förstärkta resurser för feriearbeten med 25 miljoner kronor, lärlingsplatser, stipendier för långtidsarbetslösa ungdomar för praktik på arbetsplatser utanför Sverige samt fortsatt användning av det allmänna anställningsstödet redan från 6 månaders inskrivningstid för arbetslösa ungdomar 20–24 år.

Totalt deltog 19 600 ungdomar i konjunkturberoende program. Varje månad deltog i genomsnitt 4 104 ungdomar i ”Kommunalt program för ungdomar under 20 år” (KUP) och 5 386 ungdomar i ”Ungdomsgaranti för ungdomar 20–24 år” (UG). Den totala kostnaden per månad för dessa två program var 653 miljoner kronor. Andelen ungdomar som var i arbete 90 dagar efter avslutat program var för ”Kommunalt program för ungdomar under 20 år” 26 procent och för ”Ungdomsgaranti för ungdomar 20–24 år” 36 procent. År 2006 planerade regeringen att tillfälligt förstärka resurserna för feriearbeten med 25 miljoner skattekröner.

Listan över offentliga åtgärder under det senaste decenniet för att sysselsätta unga är således lång. Detta är inte ens en fullständig förteckning utan en lista som avses visa ett antal av de huvudsakliga åtgärderna, som kan illustrera helheten. Fram träder bilden av väldigt många åtgärder.

Under något år vid millennieskiftet var mängden nya åtgärder relativt liten. En tillfällig högkonjunktur skulle kunna förklara detta. Tron att en uppgång i konjunkturen per automatik varaktigt skulle lösa många problem, även ungdomsarbetslösheten, var vida spridd. Så blev inte fallet; problemen bestod och ökade. Därefter återkom fler långa listor med åtgärder.

Idag har vi åter en viss uppgång i konjunkturen. Kanske några hoppas att den ska lösa alla problem med ungdomsarbetslösheten. Andra tror att ytterligare åtgärder ska lösa problemen, såsom nu föreslås. Verkligheten visar dock entydigt att tio år av ständigt nya åtgärder och växande offentliga program inte har gett positiva resultat.

De två största programmen

Mellan 1992 och 2004 inleddes nästan 3,5 miljoner arbetslöshetsperioder av personer i åldrarna 18–24 år. Dessa perioder fördelades på 1,4 miljoner individer och över en miljon av de påbörjade arbetslöshetsperioderna ledde till deltagande i något arbetsmarknadspolitiskt program. Längden av inskrivningsperioden var i genomsnitt 228 dagar.⁹

Regeringens särskilda ungdomsinsatser ”ungdomsgarantin” (UG) och ”kommunalt ungdomsprogram” (KUP) utgjorde 2004 hela 48 procent av de arbetsmarknadspolitiska insatserna för ungdomar.¹⁰

Ungdomsgarantin (UG) innebär att ungdomar 20–25 år ska få erbjudande om arbete, utbildning eller sysselsättningsprogram inom 100 dagar. Det kommunala ungdomsprogrammet (KUP) omfattar heltidsåtgärder för ungdomar i åldrarna upp till 20 år. Kommunerna får ersättning från staten för de åtgärder som utvecklas.

Ersättningen för personer som hamnar i ungdomsgarantin är 3 280 kr i månaden, vilket motsvarar 20,50 kr i timmen. För de individer som hamnar i den kommunala ungdomspraktiken är ersättningen 1 360 kr i månaden, motsvarande 8,50 kr i timmen.¹¹ Över 133 000 individer har varit inskrivna i KUP. Över 59 000 individer har varit inskrivna i UG.

Varje månad under 2004 kostade dessa åtgärder sammanlagt 653 miljoner kronor, jämfört med 471 miljoner kronor 2003 och 575 miljoner kronor 2002.¹² Andelen socialbidragstagare är hög i både programmen; 28,6 procent av deltagarna i KUP och 33,6 procent av deltagarna i UG. Majoriteten av de ungdomar som genomgår dessa program har visat sig inte vara i arbete 90 dagar efter avslutad åtgärd.

Diagram 1¹³

Antal ungdomar i KUP och UG per månad

Antal deltagare per månad

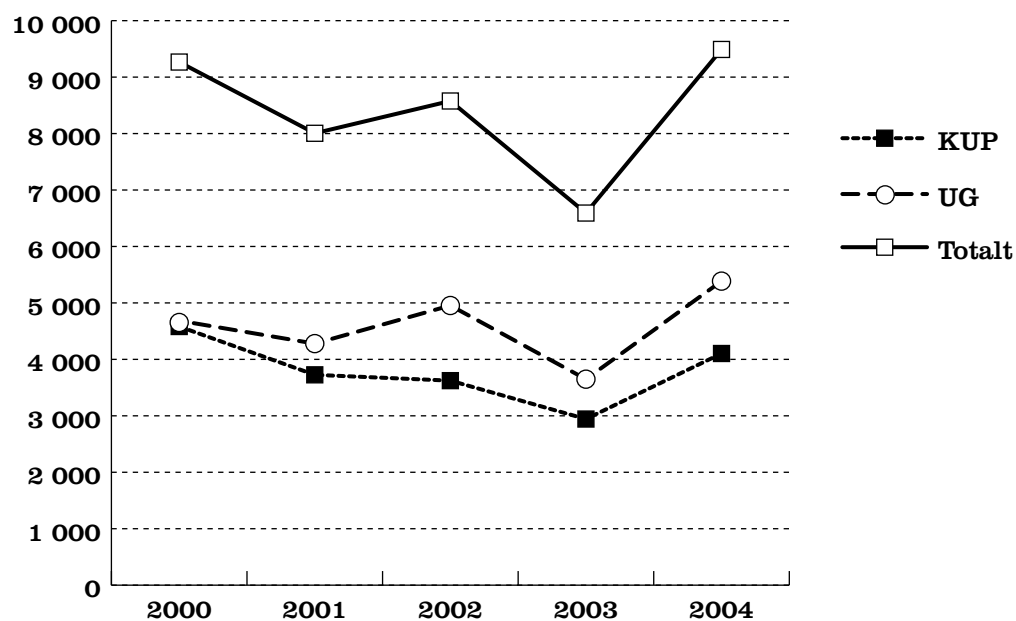

Diagram 2

Procent i arbete efter 90 dagar efter avslutat åtgärd

Procent i arbete

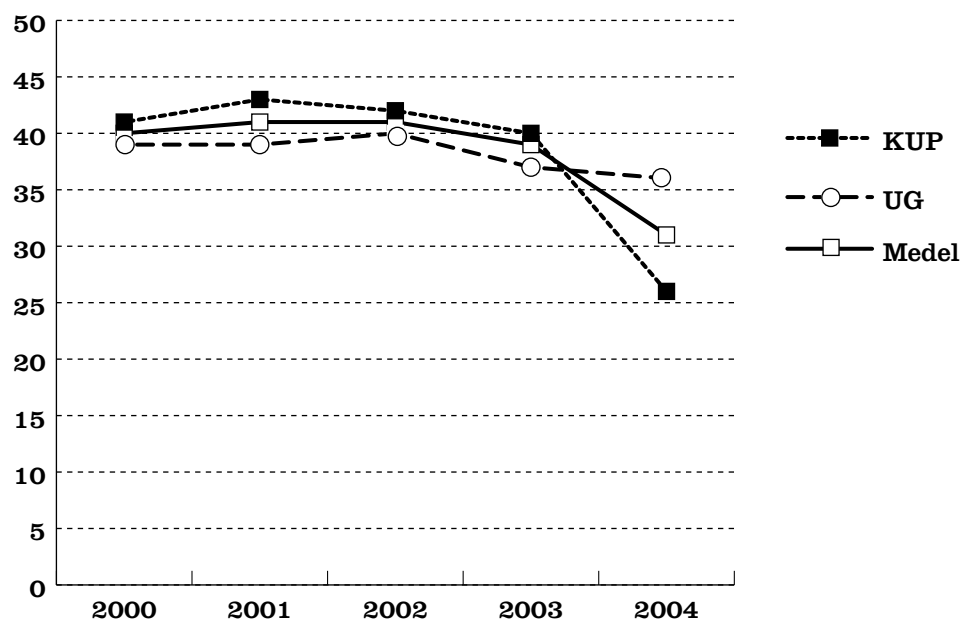

Diagram 1 visar hur många unga som omfattades av programmen. Diagram 2 hur stor andel av de unga som var i arbete 90 dagar efter åtgärdens slut. Andelen i arbete har hela tiden legat på en låg nivå och den har sjunkit från cirka 40 procent år 2000 till knappt 30 procent år 2004.

Statskontoret, som har haft i uppdrag att utvärdera huruvida dessa de två största programmen fungerar, skriver följande:

*”Statskontoret har på regeringens uppdrag utvärderat huruvida KUP och UVG är ändamålsenliga med tanke på den förbättrade arbetsmarknadssituationen. En övergripande bedömning är att dessa båda ungdomsåtgärder **inte** är arbetsmarknadspolitiskt motiverade eller ändamålsenliga.”*¹⁴

Orsakerna till detta är enligt Statskontoret flera:

- en förändrad arbetsmarknad,
- undanträngningseffekter (cirka 60 procent av utvecklingsgarantin var då praktik),
- inlåsnings effekter (en stor del av deltagarna i programmet hade aldrig sökt ett arbete innan de går in i åtgärden och än färre söker arbete under tiden i åtgärden, de flyttar inte till kommuner där jobben finns),
- skalfördelar (”Skalfördelarna ger kommunerna ett ekonomiskt incitament att försöka få fler deltagare i programmen. Kommunens ansträngningar kan leda till att personer som inte hade behövt delta i KUP eller UNG hamnar där”).

Arbetslivsminister Hans Karlsson (s) sade följande i riksdagen i ämnet:

*”Jag har sett att ungdomsinsatserna inte påtagligt förbättrar ungdomars utsikter på arbetsmarknaden. Formerna för och kvaliteten i insatserna kan behöva utvecklas och ansvarsfördelningen förtydligas. Regeringen har för avsikt att återkomma om detta i en arbetsmarknadspolitisk proposition i maj 2004.”*¹⁵

Han utlovade således att programmen skulle ”ses över”¹⁶.

Regeringen presenterar ständigt nya offentliga åtgärder för att tillfälligt sysselsätta ungdomar. Dessa läggs ovanpå de program som redan existerar. Fakta visar att åtgärderna inte ger resultat, utvärderingar framhåller att de inte fungerar. När ungdomsminister Lena Hallengren påstår att allt detta är led i ett långsiktigt arbete med att lösa problemet borde hon samtidigt definiera ”långsiktig”.

De offentliga åtgärderna kan knappast heller motiveras med att de skulle ge särskilt goda villkor eller trygghet. Plusjobben, som den senaste åtgärden kallas, ger ingen anställningstrygghet, inget avgångsvederlag, ingen automatisk förlängning av anställ-

ningen, samt är inte vare sig a-kasse- eller sjukpenninggrundande. Två tredjedelar av kommunerna ger löner under 15 500 kr per månad.

Ständigt nya åtgärder till ökade kostnader för skattebetalarna. Åtgärderna i sig har inte gett önskad effekt. Men hur har verkligheten faktiskt utvecklats vad gäller arbetslöshet och sysselsättning för unga parallellt med alla dessa åtgärder?

Fler arbetslösa, färre i jobb, fler förtidspensionerade

I vårbudgeten 2005 konstaterades följande:

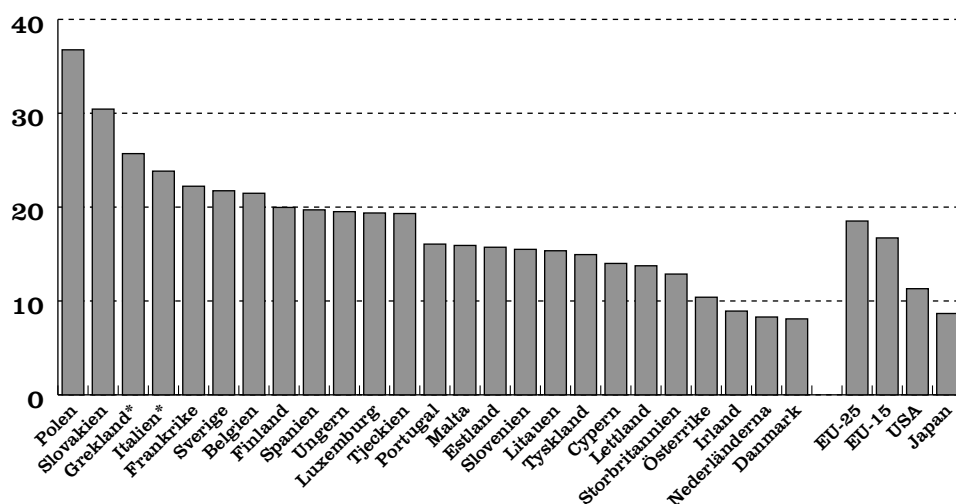
”Ungdomar är den åldersgrupp som står för den största minskningen av sysselsättningen sedan början av 1990-talet.”

Arbetslösheten bland personer i åldern 15–24 år i Sverige är idag 21,5 procent. Det är högre än andelen unga arbetslösa till och med under krisåren i början av 1990-talet. År 2000 var 10,5 procent av de unga arbetslösa – ökningen hittills under 2000-talet är dramatisk. Endast fem EU-länder har en större andel unga arbetslösa än Sverige.¹⁷ Den svenska långtidsarbetslösheten bland unga, 18–24 år, har ökat med 22 procent bara det senaste året.¹⁸

Diagram 3

Ungdomsarbetslöshet i Europa, 2005

Arbetslöshet bland personer, 15–24 års ålder

* Grekland och Italien avser första 3 kvartalen

Källa: Eurostat

På motsvarande sätt har andelen ungdomar som har arbete, som är sysselsatta, minskat successivt. I åldersgruppen 16–19 år, i Sverige, har andelen sysselsatta sjunkit från 28,5 procent år 2000 till knappt 21 procent första kvartalet 2005. I åldersgruppen 20–24 år har sysselsättningsgraden sjunkit från knappt 60 procent år 2000 till strax över 53

procent första kvartalet 2005.¹⁹ I Nederländerna, Schweiz, Storbritannien, Island och Danmark är en hög andel – mellan 70 och 80 procent – av de unga mellan 20 och 24 år sysselsatta. Sverige ligger således på den nedre halvan, under 60 procent.²⁰

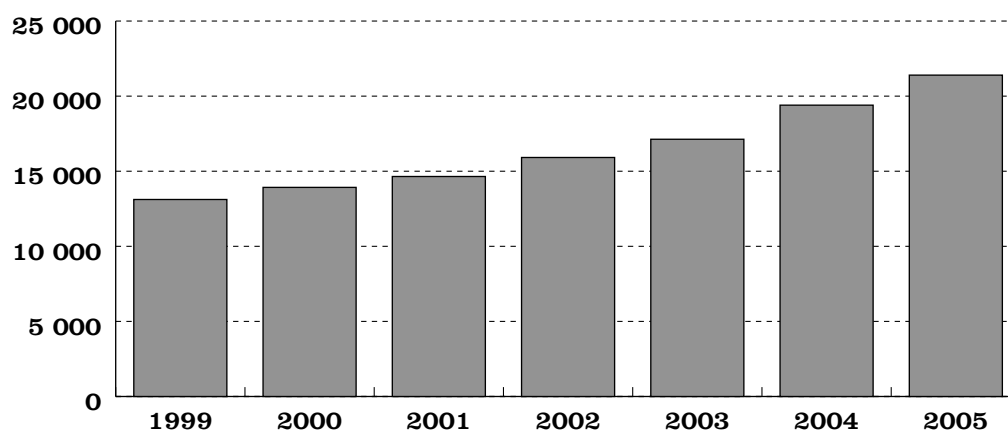
De unga som inte får arbete räknas inte alltid som arbetslösa. De deltar inte heller nödvändigtvis i något av de tidigare beskrivna programmen eller åtgärderna. Det finns en rad andra offentliga system och kategorier där de unga förs in.

Andelen unga på friår har ökat med 900 procent det senaste året – från låga tal, men riktningen är tydlig. En hel del unga studerar också, vilket för vissa kan antas vara ofrivilligt eftersom de söker arbete. Dessa 89 000 räknas dock inte in i statistiken över sysselsättning och arbetslöshet i Sverige, i strid med rekommendationer från ILO. Antalet unga förtidspensionerade – med sjuk- och aktivitetsersättning som det heter numera – var cirka 21 000 år 2005, en ökning från cirka 13 000 år 1999.²²

Diagram 4

Antal förtidspensionerade ungdomar

Personer i åldern 20–29 år med sjuk- och aktivitetsersättning, 1999–2005*

* Avser december månad respektive år

Källa: Riksförsäkringsverket

Situationen har utan tvivel försämrats under ett antal år. Allt färre unga får möjlighet att arbeta. Detta är ett faktum trots en stor mängd offentliga åtgärder i tio års tid. Många unga tillbringar sin tid i åtgärder som inte fungerar. Allt fler förs ut ur statistiken, till förtidspension.

Bakom statistiken finns en vardag och verklighet där ungas svårigheter att få arbete leder till många problem. Sandra Klemets, 18 år, och Caroline Andersson, 19 år, söker jobb varje dag. Caroline beskriver i Expressen hur detta påverkar deras liv: "Nästan alla vi känner bor hemma, det är normalt i 20-årsåldern. Och det är jättevansligt att man

söker socialbidrag, det håller också på att bli normalt. Det finns ju inga jobb. Många drar till Norge.”²³

21-åriga Victoria Palmqvist berättar i Sydsvenska Dagbladet att hon har sökt över 250 arbeten på ett halvår men inte fått ett enda: ”Jag söker alla jobb som jag bedömer att jag kan klara av. Jag förstår att jag inte kan bli jurist eller jobba som sjuksköterska, men stå i en affär eller sälja mjukglass kan jag lära mig.” Hon varvar sökandet med att läsa två tiopoängskurser på Malmö Högskola, men det är inget hon egentligen vill: ”Jag vill inte plugga och ta lån bara för att få pengar.” Från arbetsförmedlingen har hon fått rådet att söka praktikplats. ”Men då ska jag göra samma jobb som någon annan – utan att företaget behöver betala mig lön.”²⁴

Avslutande kommentarer

Sverige har mycket stora problem med att unga inte får möjlighet att arbeta. Utvecklingen har länge pekats helt fel. Olof Palme beskrev i ett tal 1984 betydelsen av att unga får arbete:

”När unga människor gått ur skolan och vill ha ett arbete, ta full del av vuxenvärlden, vill göra en insats då får de veta att de inte är välkomna att de inte behövs. ... Så att ha ett jobb handlar inte bara om att få en inkomst. Det handlar också om att få vara med.”

En växande mängd kostsamma, offentliga åtgärder, stöd och subventioner har inte gett positiva resultat. Nu föreslår regeringen bara mer av samma politik, en linje för bidrag istället för arbete, som stöds av LO:

”Den snabbt ökande ungdomsarbetslösheten måste vi möta genom att snabbt satsa pengar på arbetsmarknadsåtgärder som riktar sig till dem... För att vända trenden med ökande arbetslöshet måste regeringen ge AMS mer resurser för att stödja arbetslösa. De senaste åren har svensk arbetsmarknadspolitik blivit mer passiv. Däri ligger en delförklaring till den ökande arbetslösheten. LO vill höja den så kallade aktivkvoten från dagens cirka 33 procent till minst 50 procent... Vi kräver att antalet platser inom arbetsmarknadsutbildningen ökar till omkring 25 000 per år. Antalet platser inom aktivitetsgarantin behöver också öka – 15 000 fler platser behövs för att möta behovet av arbetslösa med en arbetslöshetsperiod om minst 27 månader.”²⁵

Ibland avfärdas problemen med påståendet att alla grannländer har samma problem och inte heller kan lösa dem. Det är felaktigt, många andra lyckas väl, fast med en annan politik – och där ligger hoppet.

Syftet med denna rapport är inte att beskriva exakt hur en svensk regering skulle kunna göra istället för att lösa problemet. Ungdomsarbetslöshet är inget som skapas av ogripbara och opåverkbara krafter i vår omvärld. I så fall hade situationen varit likadan hos andra. Nej, ett land bestämmer helt självt över om man vill ha ungdomsarbetslöshet eller inte.

Utvecklingen i Sverige kan jämföras med den i reformlandet Irland. 1995 hade länderna lika hög ungdomsarbetslöshet; idag är den irländska siffran blott 8,5 procent. I Sverige är den idag som nämnts 21,5 procent. Man kan också jämföra med ett annat mindre land i västra Europa nära Sverige, Danmark. Deras ungdomsarbetslöshet är lägst i EU med cirka 7,5 procent.

Det skulle också vara möjligt att nämna en rad andra länder som har flera likheter med Sverige, som Nya Zeeland, Australien och Island. Ungdomsarbetslösheten i USA är, liksom, långtidsarbetslösheten, närmast obefintlig. Men man behöver som nämnts inte resa så långt, Danmark och Irland kan räcka som goda förebilder.

Irland har genomfört en lång rad reformer, såsom kraftigt sänkta skatter och avregleringar på arbetsmarknaden. De offentliga utgifterna har gått ned från cirka 50 procent av BNP till 35 procent idag. De har haft västra Europas starkaste ökning av selsättning, tillväxt och levnadsstandard de senaste 15 åren. Danmark har genomfört reformer på arbetsmarknaden, såsom begränsningar av ersättningsperioder i a-kassan. I båda dessa länder är arbetsmarknaden bland de friaste och mest avreglerade i Europa.²⁶

Detta är också den typ av reformer som har genomförts i de andra länder som nämndes ovan. Utan närmare analys av de konkreta reformerna kan konstateras att länder som lyckats har gjort det som Sverige inte har gjort; avreglerat arbetsmarknaden. Både denna enkla empiri och mer omfattande studier visar ett samband mellan fri arbetsmarknad, flexibilitet och många nya arbeten – särskilt för yngre.

Svenskt Näringsliv har beskrivit forskningens slutsatser om sambandet mellan regleringar på arbetsmarknaden och arbetslöshet samt ersättningsnivåer och arbetslöshet och hänvisar till några studier²⁷:

*”Av den länderjämförande statistiken att döma verkar det vidare finnas ett positivt samband mellan graden av arbetsmarknadslagstiftning och ungdomsarbetslöshet. I länder där det är förhållandevis enkelt att friställa personal tenderar ungdomsarbetslöshetsgraden att vara relativt låg. ... Denna hypotes styrks också av den empiriska forskningen på området. ... Det finns givetvis en rad andra faktorer som påverkar arbetslöshetsnivån bland ungdomar, inte minst viktigt är storleken på ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen. Höga ersättningsnivåer tenderar att vara korrelerat med höga arbetslöshetsnivåer för ungdomar såväl som för befolkningen i stort.”*²⁸

Som motargument mot avtalsfrihet och få regleringar av arbetsmarknaden lyfts ibland fram att detta leder till otrygghet. Förvisso kan sägas att det är ett mindre problem att förlora jobbet i ett samhälle där det ständigt finns många nya att söka. Den största otryggheten torde vi ha idag, för alla dem som inte har något arbete alls. Men det är ett orimligt argument också därför att de offentligt subventionerade åtgärderna inte ger några resultat, innebär dåliga villkor och har ett kortsiktigt perspektiv.

Huruvida ett land vill göra det som fungerar eller ej är ett fritt val. Liksom valet att fortsätta göra mer av det som garanterat inte fungerar.

Noter

1. Eurostat, http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL.
2. Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS, www.ams.se.
3. SCB:s arbetskraftsundersökning AKU visade i februari att 57 000 ungdomar är arbetslösa, samtidigt studerar 89 000 unga samtidigt som de söker arbete, vilket enligt ILO ska räknas in i statistiken över arbetslöshet. Detta ger 146 000 unga ofrivilligt utanför arbetsmarknaden.
4. Aftonbladet, 2006-03-23.
5. www.sap.se.
6. Samtliga budgetpropositioner på www.regeringen.se.
7. Per den 31 juli 1998 hade cirka 81 procent in-tecknats genom beslut och cirka 52 procent utbetalats till projektanordnarna.
8. Egen beräkning, 40 procent av 113 000.
9. Tabell 1, <http://www.ifau.se/upload/pdf/se/2005/r05-09.pdf>.
10. Budgetpropositionen 2006.
11. Läs mer på www.ams.se/admin/Documents/faktablad/ungar.pdf och <http://www.ams.se/admin/Documents/faktablad/arb20.pdf>.
12. Budgetpropositionen 2006.
13. Ovanstående diagram baseras på siffror från olika budgetpropositioner. I de fall olika siffror anges i olika budgetpropositioner har siffror från den senaste budgetpropositionen använts.
14. <http://www.statskontoret.se/upload/Publikationer/2001/200104.pdf>.
15. Hans Karlsson, svar på fråga 2003/04:1027. Riksdagen 2003-04-07.
16. Hans Karlsson, svar på fråga 2003/04:779. Riksdagen 2003-02-25.
17. Eurostat, harmoniserad arbetslöshetsstatistik, http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL.
18. Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS, www.ams.se.
19. Statistiska centralbyrån, SCB, www.scb.se.

20. Eurostat, harmoniserad arbetslöshetsstatistik, http://epp.eurostat.ec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL.
21. Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS, www.ams.se.
22. Riksförsäkringsverket, RFV, www.rfv.se.
23. Expressen, 2006-01-28.
24. Sydsvenska Dagbladet, 2006-03-05
25. "Ungdomars situation på och utanför arbetsmarknaden", Madelene Bendetcedotter Persson och Johan Ingelskog, LO 2005.
26. The Fraser Institute, Economic Freedom of the World, 2005 Annual Report.
27. Scarpetta, S. (1996), Assessing the Role of Labour Market Policies and Institutional Settings on Unemployment : A Cross-Country Study. OECD Economic Studies, no. 26, 1996/1; Nickell, S. och R. Layard, (1999), Labor Market Institutions and Economic Performance, i: Ashenfelter, O., Card, D., Handbook of Labor Economics and Elsevier Science, North-Holland, OECD (1999), Employment Outlook, Paris; Grubb, D. (2000), Eligibility Criteria for Unemployment Benefits, OECD Economic Studies No. 31, 2000/II.
28. Svenskt Näringsliv, www.svensktnaringsliv.se.